

Niels Lyhne vyšel u nás v J. Pospíšilově *Bibliotéce překladů vynikajících děl cizojazyčných*, v podniku mladém, ale svěžím, s uměleckým a čistým cílem, s programem širokým, liberálním, eklektickým. Posud pěstovala *Bibliotéka* výlučně jen krásné písemnictví. Splacen v ní konečně dluh naší literatury dvěma geniům moderního románu: *Eliotové* a *Zolovi*. Vedle nich vydány v ní knihy tak bohaté a zajímavé jako přítomný román *Jakobsenův* nebo *Atlantis Verdaquerova*. Ale sbírka nechce se obmezit jen na beletrii. Čtu s radostí na obálce svého exempláře nejlepší záměr: chce podati časem také kritické a literárně psychologické *essaye* a *studie*. Myšlenka znamenitá! Co platno podávat našemu obecenstvu cizí veledila umělecká, když je nedovede chápat, nedovede vycítit, neví, jak má na ně hledět, co má v nich vnímat. A od české současné kritiky se tomu nepříučí. O tom se nedá pochybovat. Potřebuje skutečně *essaye* a zase *essaye*. I kdyby nebylo této úlohy vychovatelské, cena a význam těchto prací je absolutní, ryzí. Jsou to samostatná umělecká arcidíla. Jaké obzory musil by otevřít u nás překlad *Carlyle!* A z Francie *Taina* nebo *Hennequina*. A jakou vnímavost uměleckou musili by probudit *Bourget* nebo *Lemaître*, *Barrès* nebo *Dujardin!* Zde je půda — panen-ská dosud a nedotknutá.

Jan Váňa: Úvahy a povahy

Pan Váňa je rozený *publicista*, vlohou i krví, jakých není mnoho. Kdo potřebuje důkazu, najde jej v přítomné knize, nezná-li „Světém“. Kompilace, namítne snad někdo s podceňujícím tónem. Přirozeně, odpovídám. Publicista není vlastník, je jen pachtýř v literatuře, napsal kdosi vtipně. Nekope, dokládám, rudu života a vědy, ale razí z ní minci, dává ji v oběh, jemu děkuje za svoji hodnotu, cenu, užitek, kurs. On zprostředkuje vlny poznání, umění, pravdy, ideji i citění. Vybere ze sýpky obilí. Rozhodí zrní. A to není malá věc. To žádá šťastnou a cvičenou ruku. Talent, slovem. A originalitu, *individualitu* jako každý čin. Vybrat, zpracovat, podat — to není všecko. Běží o to, *co a jak*. Publicista musí mnoho znát a ještě více chtít. *Převod myšlenky v čin* — tento mystický proces jest jeho dílo. Publicista jest jakýsi národní učitel, vychovatel. Od hodnoty publicistiky visí mnoho, snad nejvíc v národní výživě a vzrůstu, duševním i tělesném. Na ni musí se klásti v národní organizaci silný důraz. Publicistů talentem a vlohou je málo. Rodí se jich stejně poskrovnu jako všech jiných talentů. Jsou tvůrčí jako všude jinde. Ale jejich pomocníci, dělníci dají se vychovat. Žádá to ovšem právě *rub* žurnalistické praxe, která kvete v Čechách, kde rekrutují se k novinám většinou individua s kvalifikací čistě negativní, která se nehodí jinam. Aby se prokázal takovýto adept (kromě přirozeně rychlé a snadné inervace) zásobou jistých pozitivních vědomostí jako znalostí psychologie, dějin, filosofie a pozitivismu, sociologie, národního hospodářství, politiky, statistiky a veřejného a mezinárodního práva, nikoho ani nenapadne. A že „náhoda nebývá milosrdná“, jak zní stará fráze, *vi každý, kdo dovede pozorovat a usuzovat.*

Pan Váňa je publicistická *individualita*. Zabral se do podrobného studia dvou národů, v přítomnosti i dějinném rozvoji, po stránce vědecké i umělecké — dvou národů *vnitřních a psychických* katexochen — Angličanův a Rusův. Odtud má jeho ideový svět žádoucí psychologickou jednotu a harmonii. Odtud ta jistá a hluboce vrytá linie jeho publicistické dráhy. Temperamentu a vloze p. Váňově odpovídala právě *tato* psychologická škála: jejím hranolem láme a rozkládá se všecko měkce, snadně, zesíleně. Dá se dokázat tímto způsobem, že p. Váňa vložil do svých „kompilací“ *více duševní jednoty a celosti*, více vnitřního lomu, typického úhlu zorného než celá řada současných českých autorů do svých „originálů“. *Realismus, socialismus, otázka náboženská* (o níž ani ve vybraných vrstvách není posud mnoho slychu) prošly meditativnou čočkou Váňovou *dřívě*, než jejich paprsky byly schytány a odrazeny nebo rozstříknuty jinými. Fakt ten konstatovati je činem prosté literární spravedlnosti. Vedle toho je zase faktem, že nebyl to p. Váňa, který zjednal těmto otázkám zájem širších mas. Úkol ten při veškeré vloze nebyl p. Váňovi souzen. Či vinou, nemohu tu sice rozhodovati definitivně, ale každým způsobem leží větší, ne-li celá tíha závaží *v naší nedostatečné národní, t. j. sociální organizaci*, v nedostatku pevného místa a cíle, přiměřeného úkoje, srovnalého užití každého talentu. Postavení p. Váňovo k české hierarchii politické, literární, novinářské je známo. Demarkoval je v těchto listech precisně H. G. Schauer již r. 1891. v čísle z 1. srpna. Napsal do slova: „Valná část viny tohoto úplného a soustavného ignorování literární osobnosti p. Váňovy leží v těch, kdož mají v rukou vedení našich věcí literárních. *To je vina a hřích na literatuře, o tom nemůže býti nejmenší pochybnosti*. Ostatně tato pštroší politika dá se prováděti jen na nějaký čas, a budoucnost rehabilituje leckterou nyní zneuznávanou osobnost.“ Celá neodvislost charakteru, liberalismus v pravém anglickém smyslu učinily skutečně v bídné české literární louži z p. Váni *refraktéra*. Přispěl k tomu značně jeho modus reformátorský, ryze útočný a bojovný, vedle jisté záliby výlučně a jednostranně vášnivě proselytující a předem jeho humor, blízký a krevní příbuzný anglického. Plný šfav a prudkého stříku, stejného na papíře jako v ho-

voru. Neboť p. Váňa je causeur a jaký! Každá věta je náraz ocelí. Jiskří, svítí, pálí. O jeho výbojně a šťastně vervě běhají v pražské literární společnosti hotové legendy. Hlavně tyto vítězné a bodavé causeries zabijejí prý p. Váni. Slepíci a zarousaná nedůtklivost postižených veličin je, jak známo, nesmířitelná. Sebrané v knížce skandalisovaly tyto hranaté a barokní, ale chtivě a hladově plné a bezpečné rány a útoky punčochářskou počestností českého Olympu. Nechci zde psát apologii „Kokrh“. Chci jen poznamenati, že jejich tón byl celkem špatně chápán a chutnán. Jsme spíše zvyklí na francouzský esprit, na jeho galanterní hru lesklými dýkami, na pikantní tanec jeho ukrytých jehel. Anglické zboží je naprosto jiné, jak známo. Trvá delší dobu, než se zvykne této silné stravě, těm těžkým a plným ranám anglického boxu. Humor p. Váni je silně anglického plemene. Groteskní, drastický, barbarský. Míchá a smete veliké s malým, nízké s vysokým, biblické verše s žargonem ulice. To není sprcha, to je krupobití.

Cenu, kurs pravého slova zná každým způsobem p. Váňa s neomylným instinktem rozeného stylistického bursiána. Ukazuje to určitě i přítomná kniha. Slovo Váňovo je všude těžké, masité, plné. Chytá všecko zpříma, bez okolků, nahýma a teplýma rukama. Z přítomné knihy, která obsahuje kromě syté předmluvy p. Váňovy hlavně *Macaulaye, Taina a Gercena*, žene se silný a svěží vzduch, řekl bych skoro horský vzduch, studený a plodný, plný deště a jara. Úryvky z *Taina* a *Macaulaye* znal jsem odjinud, a přece se mi četly v překladu p. Váňově jako nové. O Gercenovi, který mi byl neznámý, ani nemluví. Tento slavjanofilský essayista, kterého p. Váňa objevuje naší zanedbané „širší obci“, je veliká duše. V knize jsou z něho tři stati: drobné myšlenky a črty a dvě pojednání „Diletanti v nauce a cech učenců“ a „Klasicismus, romantismus a realismus“. První je ve všech směrech výborná. V druhé vadí mi leccos. Kromě hegelovsky dialektického pojmání dějinného rozvoje (což je jen kostym doby a nejde do masa) hlavně mlhavost a abstraktnost, jak je tu tradován realismus. Určitého není tu o něm nic. Má býti, čtu, výrazem přítomného věku, jeho rodičích se snah — chemickým produktem, chemickou syntesí i klasicismu i romantismu. To je pěkné, ale právě tu bych měl rád podrob-

nosti, kdyby autor ukázal způsob sloučení, plán této synthese, jak ji pojímal. Ale v tomto nejzajímavějším bodě je nemluvný. Nicméně je to vysoká práce. Zejména romantismus chycen tu celým hrdlem.

„Úvahy a povahy“ jsou užitečná kniha v nejlepším smyslu. Učí čtenáře myslit. Pan Váňa ukázal znova, jak rozumí modernímu úkolu publicistickému. Nedivím se pak ovšem, že není pro něho místa tam, kde by mu náleželo právem talentu i práce, a které by zaujal jistě v cizině: — jako redaktor skutečně moderního deníku. Ale v této otázce jsme snad dnes na tom nejhůře. V novinách nerozhoduje u nás, co jinde: talent, individualita vzdělání, citění a chtění. Naše redakce jsou zcela normální kanceláře. Naprosto šosácká bureaux. A novináři snad nejhorší byrokrati. Znáť dva tři cizí jazyky, umět psát a číst a hlavně „držet hodiny“ stačí úplně.

10. ledna 1893.

Jaroslav Vrchlický: Trojí políbení

Nová práce p. Jaroslava Vrchlického je genesí, jak upozorňuje autor v „úvodním slově“, jedna ze starších. „Národní divadlo“, čtu tam, „získalo již před lety — za účelem jedné hry slavnostní, s které později sešlo — tuto dramatickou báseň a jelikož má k ní plné právo, sehrává ji právě. Děje se tak proti intencím mým, neboť nedělám si dnes více žádných ilusí o osudech poesie na prknech divadla moderního vůbec.“ Básník vtisknul sám práci svojí kritickou marku zcela určitě a definitivně: „Trojí políbení“ je skutečně delikátní a graciózní *proverb* jako jej psali mimo jiné básníci z milosti boží Alfred de Musset nebo (v konkrétním případě trochu bližší genrem našemu dramatickému autoru) Théodore de Banville. Má dikci čistou, hudební a sytou, bohatou v paralelních liniích poetické techniky. Dikci, která (jako všechny skoro poesie p. Vrchlického z periody starší) jest asociovaná, apercipovaná, analogní a opakovaná v řadách variací a paralel. Potud neřekl nám p. š. z „Národních listů“ nic nového. Upozornil jsem na tento schematický ráz poesie pana Vrchlického v těchto listech en passant při vedlejších a nepohodlných příležitostech již několikrát.¹ Nová jest otázka, jaký smysl, cíl, užitek, vhodnost má technika ta v díle *dramatickém*. Otázka ta se kladla, pokud vím, i jinde. Odpovědi shodovaly se, tuším, také až úžasně určitě: poesie (alespoň v této formě) nemá dramatického účinku. K této kategorické větě, přiznávám se, budí se ve mně při podrobnější analýze silná skepse. Chci zde skizzovati některé momenty tohoto skeptického

1 - Třeba v recenzi o p. Xaveru Dvořákovi, Lit. I. 1892, str. 265, 1. odst.